

Helena Bergström & Petra Roll Bennet

Föräldrars förhållningssätt till sitt unga vuxna barns transidentitet

Parental views of relationships with trans identified young adults

The shaping of identities in relationships is an important part of people's lives and so are norms of identity expression, for example, how gender continuity is expected to be expressed. Relationships can be challenged when a closely related person does not identify as the gender assigned at birth.

This study focuses on how parents describe their views of their relationship with their young adult child who identifies as transgender. From a relational perspective, the study focuses on how parents position the child's agency and the results are discussed in terms of care. Based on fifteen interviews with parents, three ways to relate to the child have been identified. The first is a protecting and questioning approach, which is characterized by a view where the adult child appears to be regarded as someone who needs to be protected and persuaded to change their decision. The second is a supportive and neglecting view where the significance of gender is toned down while the parent gives practical and emotional support to the child. The third identified view can be described as respectful and ambivalent, characterized by ambivalence facing the child changing, but at the same time trying to support the child's process.

The three approaches show how the parents present themselves as caring parents, but that the interpretations of what this means differ, as well as the perception of the adult child's position in the family. Parents' attitudes and behaviour towards the adult child can be understood as ways of caring, but do not necessarily mean that the child's trans identity is confirmed.

Författare

Petra Roll Bennet, fil dr i pedagogik och verksam vid Institutionen för pedagogik och didaktik, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Stockholms universitet.

Helena Bergström, fil dr i pedagogik och verksam vid Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Samhällsvetenskapliga fakulteten, Stockholms universitet.

Kontakt: helena.bergstrom@buv.su.se

Inledning

Den här artikeln handlar om hur föräldrar berättar att de förhåller sig till sitt unga vuxna barn som identifierar sig som annat kön än det de har tillskrivits från födseln.¹ Utgångspunkten är ett relationellt perspektiv som framhåller att de sätt på vilka individen betraktas och blir bemött formar hens möjligheter att se sig själv (Jamieson 1998). Till största delen har forskning om relationer studerat traditionella familjeformer och genusidentiteter men den brittiska sociologen Sally Hines menar att studier av nära relationer och familjereaktioner också måste inbegripa erfarenheter av transidentiteter (Hines 2006). Identitetsformande i relationer utgör en viktig del i människors liv (Hollway & Jefferson 2013), likaså normer avseende identitetsuttryck, t.ex. hur kön förväntas uttryckas. Med samhällets normer som fond kan erfarenheten av transidentitet innebära att relationer utmanas och kritiska händelser i en familjemedlems liv påverkar också ofta andra i familjen (Mayock et al. 2008; Boxer, Cook & Herdt 1991). Till grund för denna artikel ligger analyser av intervjuer med föräldrar vars unga vuxna barn uttrycker en transidentitet,^{2,3} det vill säga en identitet som kan utmana normen om två, stabila och till varandra motsatta kön.

Förälder-barnrelationen genomgår förändringar genom livet, och en sådan är hur föräldrar betraktar och förhåller sig då barnet växer och blir äldre. Inrymt i föräldrars sätt att förhålla sig till barnets växande och förändring är synen på ansvar för barnets nuvarande liv och dess framtid (Halldén 1992) och en utmaning för föräldraskapet är att balansera detta. Ruddick (1989) menar att krav som föräldrarna har att förhålla sig till är att skydda barnet, ge det möjlighet att utvecklas och att barnet måste anpassas till den sociala miljön. Enligt Ruddick finns en risk i att föräldern, i sin strävan att anpassa barnet, inte ser det "autentiska" och försöker forma istället för att tillåta barnet växa. Att den unga vuxna kommer ut med sin transidentitet kan innebära förändringar i hur det unga vuxna barnet behöver bli betraktad, tilltalad och bekräftad, vilket föräldrar och andra närstående har att förhålla sig till. Transidentiteten kan till exempel utmana traditionella familjemönster som varit uppbyggda kring två binära, kroppsligt stabila kön som ligger till grund för benämningar i familjer som mamma, pappa, son eller dotter (Norwood 2012).

1 Med begreppet kön avses den ständiga tillblivelse köns kategorisering innebär och begreppet rymmer såväl biologiska och juridiska aspekter som upplevelser och uttryck. På så sätt ansluter vi oss till en konstruktionistisk utgångspunkt (Butler 1990). Begreppet unga vuxna ansluter här till Ungdomsstyrelsens (2005) definition, det vill säga att en individ är ung vuxen mellan 18 och 25 år och ibland något äldre.

2 I förfrågan om deltagande i intervju användes begreppet transsexuell. Det var ett språkbruk som användes när intervjuerna genomfördes men där dagens språkbruk är mer problematiserat och nyanserat (för diskussioner om begreppsanvändning i den svenska kontexten se t.ex. Bremer 2011, Engdahl 2010). Den innebörd som avsågs var en upplevelse av annan könsidentitet än den som tillskrivits från födseln, något som exempelvis kan innebära att ändra juridisk tillhörighet och göra kroppsliga korrigeringar. I artikeln används begreppet transidentitet för att beskriva den identitet som föräldrarna har att förhålla sig till. Vi har inte uppgifter om barnet identifierar sig specifikt som trans, kvinna, man eller annat, så kategorin trans måste förstås med reservation. Ingen av föräldrarna har en uttalad transidentitet varpå vi i analysen betraktar dem som del av en binär könsuppdelning.

3 Vi vill tacka de föräldrar som medverkat i studien och andra som varit behjälpliga för dess genomförande. Tack också till de externa bedömarena och redaktionen för konstruktiva kommentarer.

Forskning om när föräldrar är könsöverskridande har ofta inbegripit hela familjen som studieobjekt, exempelvis som regnbågsfamiljer (Zetterqvist Nelson 2006, 2010), queert föräldraskap (Lev 2010, Hicks 2011), vilket inte på samma sätt gällt när vuxna barn varit i fokus. Dock har såväl vetenskapliga studier som biografisk litteratur visat att när barn identifierar sig som queer, eller som trans, blir de sårbara och utsatta i sina familjerelationer (Grossman, D'Augelli & Salter 2006; Grossman, D'Augelli, Howell & Hubbard 2006; Darj, Nathorst-Böös & Summanen 2010).

Under 1980- och 90-talen gjordes flera vetenskapliga studier ur ett kliniskt psykologiskt perspektiv som beskriver anhörigas svåra känslor inför transidentiteten (Emerson 1996) och att känslor av sorg blir framträdande hos närstående (Granucci Lesser 1999). Studier av transidentiteter i relationer har också visat att det bland anhöriga ställs frågor om hur relationen ska se ut, ibland så radikalt som huruvida relationen ska fortgå eller inte (Green 1998). Dessa tidigare studier säger något om den ibland genomgripande betydelsen av könsuttryck, men senare studier visar också mer positiva beskrivningar av sätt att förhålla sig. En intervjustudie med föräldrar till transidentifierade barn av den brittiska psykologen och terapeuten Bernadette Wren (2002), visade att föräldrar, genom att bland annat beskriva hur de sett tidiga tecken hos barnet på dess upplevda kön, fann en begriplig kontinuitet. Studien visade också att föräldrar tolkade barnet som ansvarstagande och modigt eftersom barnet stod upp för sin övertygelse och hade förmåga att söka sin inneboende kärna. Liknande har visats i studier av föräldrars förhållningssätt till homosexuella barn, det vill säga det positiva i barnets förmåga att leva i enlighet med sin identitet (Ben-Ari 1995; Israel 2006). Ytterligare en aspekt ur föräldrars perspektiv är att de också förhåller sig till släkt, vänner och grannskapets sätt att reagera (Mayock et al. 2008; Boxer, Cook & Herdt 1991). Flera författare (Gonzalez et al. 2013; Johnson & Best 2012; Menvielle & Tuerk 2002) har visat att barnets transidentitet engagerar föräldrarna i nya sätt att visa sig inför andra och att föräldrarna kan uppleva sig bli socialt stigmatiserade. Några av författarna visar dock hur föräldrar beskriver barnets transidentitet som ett bidrag till egen ökad medvetenhet och utvecklandet av mer öppna synsätt (Gonzales et al. 2013; Menvielle 2009). Dessa internationella studier tyder på att det långsamt kan skönjas en diskurs där närstående till transidentifierade är mer benägna att se till betydelsen av relationen, men att reaktioner från det omgivande samhället fortfarande kan uppfattas vara problematiska.

I en svensk studie om anhörigas berättande om relationer när någon identifierar sig som trans framkommer hur anhöriga talar om den transidentifierades kön som mer eller mindre konstant. Studien visar hur berättelser som "nukönar", i betydelsen att kön talas om på samma sätt som den transidentifierade, bäddar för en gemensam plattform för relationen där transidentiteten tas på allvar och har integrerats. I berättelser som "okönar" tonas betydelsen av kön ner och i berättelser som "dåkönar" refererar man oftast till det kön som tillskrevs vid födseln. I dessa berättelser tycks transidentiteten få olika legitimitet i relationen (Bergström 2007). När den svenska genusvetaren Ulrica Engdahl (2010) analy-

serar transerfarenheter kommer hon fram till ett antal erkännandeetiska principer. Synlighet är en central sådan men här uppstår ofta problem för den transidentifierade.

Anhörigas perspektiv är ganska sällan representerade i forskning om erfarenhet av transidentitet (Grafsky 2014) och det gäller även föräldrars perspektiv (Bertone & Pallotta-Chiarolla 2014; Hines 2006). Valet att studera föräldrars berättelser motiveras av att det är betydelsefullt att förstå föräldrars synsätt, inte minst föräldrar till unga vuxna eftersom många transpersoner "kommer ut" med sin transidentitet i dessa åldrar. Föreliggande studie är ett bidrag till en svensk kontext och ger en inblick i föräldrars hanterande av kön och relationer. Mer specifikt kan studien visa hur föräldrar talar om hur de förhåller sig till det vuxna barnets identitet och på vilka sätt kön får betydelse och bekräftas i berättandet om relationen.

Intimiteter, omsorg, kön och positionering i familjer

Relationer i familjen har belysts i studier av intimitet (Jamieson 1998, Gabb 2008). Intimitet rör våra dagliga relationer och känslomässiga möten, och har under senare år kommit att utgöra en begreppsgrund för studier av interpersonella sammanhang och formandet av släktskap (Gabb 2008). Den brittiska sociologen Sally Hines (2006) som studerat transpersoners nära relationer, poängterar att relationer till partners, vänner och barn alltid sker i ett socialt sammanhang. Relationerna blir beroende av rådande normer och värderingar av vad som ses som normalt och önskvärt, och i fallet förälder-barn beroende av idéer om vad som utgör ett "gott" föräldraskap och på förväntningar om hur barn ska vara (Halldén 2007).

Den nederländska filosofen Selma Sevenhuijsen (2003) undersöker begreppet omsorg och menar att omsorg både kan beskrivas som politisk och privat och att vardaglig omsorg handlar om vem någon är och kan vara, och därmed om människors identitet. Mellan familjemedlemmar pågår viktiga processer, inte minst vad gäller bekräftandet av de identiteter som uppvisas och kommuniceras. Till exempel visar studier att föräldrar kan uppleva att det bästa sättet att hjälpa sitt transidentifierade barn är att försöka förändra barnets identifikation (Brill & Pepper 2008) vilket kan upplevas som ett ifrågasättande (Ryan 2009). Detta rymmer en etisk aspekt; det som uppfattas som omsorgsfullt av den ene kan uppfattas på andra sätt av den andre (Held 1993). Omsorg innebär således inte något med enbart positiv konnotation.

Med utgångspunkt i ett omsorgsetiskt synsätt utmanas synen på makt i relationer som en kamp och utgår istället från individers ömsesidiga beroende i relationer (Ribbens McCarthy & Edwards 2011). Gränsen mellan omsorg och förtryck är inte alltid lätt att dra och kan tolkas olika beroende av position. I vardagliga situationer där människor är beroende av varandra, som kan vara fallet i familjer, kan exempelvis föräldrars sätt att förhålla sig till sitt barn utgå från vad de menar är barnets bästa, men för barnet blir föräldrarnas förhållnings-sätt ett förtryck.

I relationer mellan föräldrar och barn, även när barnen är unga vuxna, kan det finnas

olika syn på barnets aktörskap. Uttryck och handlingar kan tolkas som mer eller mindre värda att ta hänsyn till. För att studera hur föräldrar positionerar sina unga vuxna barn utgår vi från begreppet "barnsyn", som den svenska pedagogen Eva Johansson formulerar det (Johansson 2003). Hon utgår från pedagogers sätt att förhålla sig till barns "motstridiga" handlingar och identifierade tre barnsyner utifrån hur barnet bemöttes: "vuxna vet bättre", "barn är irrationella", samt "barn är medmänniskor".

I vår studie är barnen unga vuxna och inte barn i juridisk bemärkelse. Det finns ingen klar definition av vilka åldrar som begreppet ung vuxen innefattar, men vi avser det som Ungdomsstyrelsen (2005) definierar, det vill säga att en individ är ung vuxen mellan 18 och 25 år och ibland något äldre. Denna kategori sammanfaller också med det som beskrivs som den förlängda ungdomstiden (Trondman 1999; Arnett 2004) och som syftar på att unga idag blir fysiskt och på vissa sätt socialt vuxna allt tidigare samtidigt som det dröjer längre innan de blir självförsörjande, och i den bemärkelsen har ett vuxet liv. Vi menar att genom analyser av föräldrars syn på sina unga vuxna barns transidentitet är barnsyn en central aspekt, då detta begrepp kan fånga vilka positioner det finns att tillgå i berättandet om förälder-barnrelationen.

Metod

För att fånga hur föräldrar i sitt berättande förhåller sig till sitt unga vuxna barn genomfördes intervjuer med föräldrar. Förfrågan om att medverka i intervjuer gjordes genom mailinglistor för anhöriga till transpersoner, på websidor riktade till transpersoner där unga transpersoner tillfrågades om att sprida förfrågan till sina föräldrar och genom patienter under könsidentitetsutredning och/eller behandling. I breven (ett riktat till det unga vuxna barnet och ett till föräldrarna) uttrycktes önskan om att få intervjua föräldrar som hade erfarenheter av unga vuxna som identifierade sig som transsexuella. Av femton föräldrar till de elva unga vuxna⁴ som medverkat, har sju fått frågan från sina unga vuxna barn, fyra från den andra föräldern som medverkat, två från mailinglistor/nätverk och två föräldrar har själva sökt information på nätet där de funnit studiens förfrågansbrev. Föräldrarna var i varierande ålder, bodde i olika delar av Sverige och ingen hade en egen uttalad transidentitet. Intervjuerna genomfördes under åren 2010–2011 och tidpunkten för intervjun från att barnet börjat uttrycka sin transidentitet varierade mellan ett till fyra år.

För att undvika att de intervjuade och deras familjer identifieras kommer vi inte att ge närmare information om ålder på den unga vuxna. Av samma anledning kommer inte föräldrarnas kön att anges, även om vi kan anta att det har betydelse. Studier visar till exempel att särskilt mödrar upplever sig själva som ytterst ansvariga för sitt barns handlingar och mentala hälsa (Jackson & Mannix 2004; Johnson & Benson 2014). De exempel som redo-

4 De unga vuxna är 19–31 år gamla och det är fem transkillar och sex transtjejer. Med transkille menar vi en individ som tillskrivits kvinnligt kön från födseln och med transtjej manligt kön från födseln.

visas i resultatdelen har valts ut från sju av intervjuerna. Dessa sju intervjuer är genomförda med både mammor och pappor och är valda för att de olika förhållningssätten uttrycktes på ett sätt som belyser innebörderna på ett tydligt sätt. I dessa exempel uttalar sig de intervjuade ibland på sätt som kan uppfattas kränkande genom det språkbruk som används men exemplen menar vi behövs då de bidrar till att visa på innehållet i olika förhållningssätt. Tretton av de genomförda intervjuerna var individuella, det vill säga med en förälder åt gången, en av intervjuerna genomfördes med två föräldrar tillsammans. Det var endast en som intervjuades och det var samma person som genomförde samtliga intervjuer. Intervjuerna varade mellan 40 till 150 minuter, spelades in på ljudband och transkriberades ordagrant. Två av de individuella intervjuerna genomfördes via telefon och resterande genom att ses, antingen i den intervjuades hem, i annan hemmiljö eller på offentlig plats så som på bibliotek eller kafé. Oberoende av de olika datainsamlingsteknikerna gav samtliga intervjuer ingående beskrivningar av föräldrarnas erfarenheter och relationer.

Intervjutekniken inriktades på att skapa samtalsituationer där frågor och inspel så lite som möjligt styrde berättelsernas innehåll. Tillvägagångssättet motiveras av att erfarenhet kan bli synlig i hur livssituationen gestaltas i det egna berättandet (Riessman 2001; Hydén 2005).

Jamieson et al. (2011) diskuterar reflexivitet i forskningsprocessen och betydelsen av maktförhållanden och etik. I den här studien bör beaktas att den använda metoden har sina begränsningar; genom intervjudata har vi enbart tillgång till det som kan sägas i en intervju och likaså innebär analyser av intervjudata en förenkling av innehållet. Möjliga faktorer av betydelse kan exempelvis vara tidsspannet mellan att de fått reda på sitt unga vuxna barns transidentitet och intervjutillfället, ålder, identiteten som trans, transtjej eller transkille⁵, psykisk och fysisk hälsa, om relationen tidigare upplevts som välfungerande samt om föräldrarna tidigare haft erfarenhet av subkulturer där transidentitet är normaliserad. Dessa faktorer har inte explicit beaktats i analysen och begränsar dess precision och komplexitet.

Vad som också bör reflekteras över är att det enbart är föräldrarna som intervjuats och analysen begränsas till deras perspektiv. Som en etisk fråga kan det tyckas ensidigt att enbart ge en part i relationen röst, vilket inte är ett ställningstagande från vår sida, utan ett val utifrån intresse för hur föräldrar talar om relationer till sina barn. Enligt Halldén (1992) utgör föräldrars syn på barnet villkor för barnet; hur barnet blir betraktat påverkar barnets syn på sig själv, varför föräldrars perspektiv är ett område som är viktigt att studera.

Etiska frågeställningar som aktualiseras i genomförandet är också hur det kan upplevas att tillfrågas om deltagande. Strävan har varit att både i förfrågansbrev och i eventuell vidare kontakt ha ett öppet förhållningssätt som betonar att var och ens perspektiv är viktigt. Under intervjuens gång beaktades att frågor kunde upplevas som känsliga, bland annat

5 Beroende på olika logiker gällande kropp, kön och sexualitet kan identitet som transtjej respektive transkille få olika innebörder, något Ann Kroon (2007) diskuterar i sin avhandling.

genom att ta ställning till om frågor skulle följas upp eller lämnas därhän. Detta ställnings-tagande försvårades dock något när intervjuerna genomfördes på telefon och det var svårare att läsa av sinnesstämningar. Samtliga intervjuade erbjöds att ta kontakt med intervjuaren efteråt om det var något de i efterhand kom att tänka på eller ville diskutera.

Bearbetningen har fokuserat på intervjuerna i sina helheter och på återkommande teman i det föräldrarna berättar. I en och samma intervju har olika synsätt kunnat skönjas men analysen har tagit fasta på den mest dominerande berättelsen. Bearbetningen kan beskrivas i tre steg. Till att börja med ställde vi oss frågan vad för återkommande teman föräldrarnas berättande innehöll. Därefter använde vi oss av dessa teman och kopplade dem till teoretiska begrepp och identifierade tre olika dominerande sätt att förhålla sig i intervjuerna.⁶

Beskyddande och ifrågasättande

I det föräldrar berättar har vi identifierat uttryck för ett ifrågasättande av barnets transidentitet. Ett exempel ges i en intervju där föräldern fått reda på transidentiteten två år innan intervjun genomfördes och som sedan dess har ifrågasatt om barnet har fått rätt diagnos:

Vi [föräldrarna] tycker ju att han är feldiagnosticerad, ja det är vad vi tycker, de [utredningsteamet] borde ha prövat flera möjligheter, okej om vi hade kommit fram till det och de hade haft med oss hela vägen så att de, ja för vi vet ju att Olle⁷ kan ju vända så här, men vi förstår ju att han också måste. Man kan ju inte förneka att man har föräldrar och vi hade gärna, oavsett vad som händer så är vi det i alla fall, vi finns ju alltid här, och jag skriver fortfarande små sms och skickar kort och det tror jag sen att han missuppfattar för han skriver på facebookgruppen hur han uppfattar mina sms. (förälder till transtjej)

Föräldern ger uttryck för att barnets transidentitet kan vara fel väg att gå och framhåller att de som föräldrar borde fått bidra till att få barnet på andra tankar. Föräldrarna verkar uppfatta sig som bortvalda från beslutsprocesser i barnets liv och upplever att de har tappat sitt mandat. Inrymt i ifrågasättandet tycks det vuxna barnet betraktas som någon som bör skyddas samtidigt som den fastställda diagnosen och den påbörjade processen kopplar bort föräldrarnas möjligheter till att, ur sitt perspektiv, skydda barnet. Viktigt att uppmärksamma är att när barnet talas om används det pronomen som inte bekräftar barnets transidentitet, ett mönster som återkom i de flesta intervjuerna. Att transidentiteten inte ses som barnets bästa syns också i nästa exempel:

⁶ Arbetet med analys och text är delat lika mellan författarna. Helena Bergström har gjort datainsamlingen.

⁷ Namn som används är fingerade. De fingerade namn som används följer det genus som användes i uttalandet.

Det var ju liksom mycket saker som vi inte tyckte funkade men [namn på sjukhus] hade andra aspekter på vad som är ett fungerande liv, att man har kompisar, att man har relationer såna saker mer än att man klarar av att leva sitt eget liv. Så att jaa det tyckte vi var lite konstigt så där när de sa ena saken först och så vart det så där då. Och sen så blev vi kallade på ett möte när utredningen i princip var klar och då ville de träffa anhöriga och informera och vi fick också säga vårt och då sa ju de i alla fall att ”vi ser ingenting som hindrar” vilket vi kunde se då, vi såg att det var saker som hindrade men de hade redan bestämt sig så det spelade ingen roll vad vi sa. Och hon var ju liksom myndig, hon var ju inte omyndigförklarad. (förälder till transkille)

Liksom i det första exemplet kan föräldern här ses både ifrågasätta transidentiteten och vilja beskydda barnet. Föräldern säger att det är ”konstigt” att den psykiatriska utredningen bedömt det unga vuxna barnet som tillräckligt psykiskt stabilt och att det har ett tillräckligt ordnat liv för att kunna genomgå de korrigeringar en transidentitet kan innebära. Föräldern tar indirekt upp myndighetsgränsen för ingrepp och detta tolkar vi som att de uttrycker tvivel om utredningsteamets beslut, vilket kan ses som ett ifrågasättande av transidentitetens rimlighet. Inte heller i detta exempel används det pronomen som bekräftar barnets transidentitet.

Ett ytterligare exempel på ett ifrågasättande synsätt ger en förälder till en transkille i en redogörelse för de tankar som kom när barnet berättade om sin transidentitet:

När hon ville byta kön, det hade inte varit uppe innan, det som hade varit uppe var ju att hon gillade tjejer, det var ju så att jag inte kunde tänka mig att det var så även fastän hon berättade så tänkte jag att det är fel, det där går över, det är en av hennes nycker som hon kommer med. Att först är det ena och sen är det det andra och sen fortsätter det och ”jaha vad är nästa och efter det här då?” Ja då kanske hon ångrar sig eller så hoppar hon på någonting annat då som är orsaken till att det inte funkar sådär. Så jag kommer inte riktigt ihåg hur jag reagerade heller men, det var nog bara som en i mängden av alla saker som kändes att hon, ja, som att den här rebellen i henne och nu är det en ytterligare grej liksom. (förälder till transkille)

Föräldern uppfattar transidentiteten som ytterligare en ”nyck” hos barnet och uttrycker en något luttrad inställning. Föräldern beskriver tidigare ”infall” och befarar att även detta kan vara ett sådant. Att inte ta barnet och barnets uttryck på allvar visas också i nästa exempel där föräldern beskriver sin svårighet med hur barnet uttryckt sin könstillhörighet och sitt försök att motarbeta barnets sätt att uttrycka sig. I intervjun värderas också barnets möjligheter att framgångsrikt leva upp till förväntningar på att vara och se ut som det upplevda könet:

Ja för du vet jag var så här att "åh det här ska bli mitt lilla gullebarn hon ska få allt" liksom. Och hon var ju sån istället att hon sa ju nej till mycket och till och med på lågstadiet att tjejrna kollade ju på henne för hon hade ju alltid det senaste på sig men som hon sen bara ändrade om och började gå i säckiga jympakläder. Till slut vart det ändå så att jag gick och handlade kläder i hennes stil för att jag ville ju inte att hon skulle gå omkring i trasiga kläder vilket hon ju kunde göra om det var nån favorittröja. Och det vet jag inte om det hade med ADHD att göra, heller, som man inte visste då, fast man märkte ju då att hon var lite annorlunda. /.../ Det är så svårt att veta, ja är det kill.. är det ADHD? Jag tror ju i alla fall att hon skulle vara en bättre tjej än en kille, för att, det är alltså för jag tycker att hon är mer tjejig än killig. (förälder till transkille)

Inledningsvis beskriver föräldern hur allt gjordes för att barnet skulle passa in som tjej och försågs med de senaste kläderna, men att barnet ändå valde att ha andra kläder. Föräldern pekar också på en möjlig koppling mellan det "annorlunda" och ADHD snarare än att det skulle vara orsakat av barnets transidentitet.

Det ifrågasättande synsättet rymmer inte bara en skeptisk hållning till barnets genusuttryck och ett ifrågasättande av barnets transidentitet utan också ett missnöje över hur relationerna tas om hand i familjen. Nedan berättar en förälder till en transtjej om hur barnets transidentitet upplevts som påfrestande för hela familjen, inte minst för syskonen:

Det var ju en chock för syskonen också ska man veta och detta tyckte då teamet [på sjukhuset] att man kunde utsätta oss för. Vi är inte så vana vid sjukhusmiljö heller och bara det ska man kanske vänja sig vid, men den här situationen som vi aldrig ens i vår fantasi kunde tänka oss hamna i.

Intervjuare: Finns någon kontakt med syskonen?

Ja ja det har han ju, med sin syster bara, men den har han ju också brutit, sen har det ju varit men det är så här att så fort man inte säger ja till allt han tycker just nu så bryter han kontakten, för det är lättast för honom själv, han kan inte se nyanser på det heller så när inte hans syster håller med honom då blir hon en fiende också. (förälder till transtjej)

Föräldern beskriver att barnet bryter kontakten när någon i familjen har andra åsikter vilket kan tolkas som att föräldern tycker att barnet inte tar tillräcklig hänsyn. Barnets sätt att ta ansvar för relationer i familjen är här ifrågasatt och föräldern uttrycker en beskyddande position som också inbegriper övriga familjemedlemmar.

Ifrågasättandet innebär att föräldern kan tyckas vara ambivalent med vad som är det bästa för barnet och likaså förhålla sig tvivlande till dess transidentitet. I förhållande till barnet skapas på det sättet en relation där barnets förmåga att förstå sitt eget bästa förminskas. Den barnsyn som framträder är att "vuxna vet bättre" och att "barn är irrationella". Föräldern verkar utgå från att det unga vuxna barnet inte kan ta ansvar för sig själv och positioneras som barn till skillnad

från vuxen. Likaså beskrivs det unga vuxna barnet som relativt krävande i relationen på så sätt att omgivningen måste stödja transidentiteten för att inte bli positionerad som motpart. Hållningen att beskydda och ifrågasätta kan sammanfattas som att föräldrarna ger uttryck för att de som föräldrar tar ansvar genom att ifrågasätta och försöka få sitt unga vuxna barn på andra tankar. Därmed blir barnet positionerat som någon som inte vet sitt eget bästa.

Stöttande och nedtonande

I det andra förhållningssättet lyfts föräldrars stöd fram i olika former. Ett exempel på stöttande kan utläsas nedan i en intervju med en förälder till en transtjej. Föräldern fick veta att barnet upplevde sig vara trans för cirka två år sedan och det är om denna situation det berättas om nedan:

Jag tror att, jag kommer inte ihåg om det var dagen efter, jo det måste det varit, som jag ringde och talade med honom, det måste det varit. Det här var på lördagen så det måste varit på söndagen, och det var då han berättade för mig att han nog förstått det här när han var tolv tretton år och att han hade mått så dåligt och att det hade inte alls berott på det här utan det här det var ju att han inte trivdes med sitt liv helt enkelt för att allt var så fel. Åh gud jag var helt, du kanske inte har något barn men man vill ju släta till, man vill inte ens att det ska finnas en liten knöl ens i dess väg i livet och jag såg den vägen med elände framför mig. (förälder till transtjej)

Föräldern beskriver sina känslor inför den nya vetskapen som omtumlande och oroande. I intervjun har föräldern redan beskrivit barnets relativt trassliga liv och när intervjuaren fyller i med "hur har det blivit så knöligt?" så fortsätter berättandet med en beskrivning av hur föräldern försökt att ge stöd genom olika praktiska handlingar:

Jag hade förhoppningar om att det skulle bli bättre när han hade berättat för mig, men då satte allting igång istället och jag har ju hjälpt honom och puffat på sådär att "nu måste du gå, nu måste du ta kontakt med psykvården och berätta om det här" och då har liksom allting börjat, så att nu är han på gång med hormonbehandling. (förälder till transtjej)

Föräldern beskriver sitt aktiva stöd i barnets process; det unga vuxna barnet behöver praktisk hjälp av föräldern men också stöd utifrån. Som vi har sett i tidigare exempel använder också denna förälder pronomen som inte överensstämmer med transidentiteten. Stödet kan gälla att finnas till hands här och nu i en specifik situation eller ett mer långsiktigt stöd. Den stödjande hållningen kan enligt oss vara kombinerad med en slags nedtoning av själva könsidentiteten, vilket kan tolkas som att föräldern ger transidentiteten mindre betydelse och andra omsorgsaspekter står i förgrunden. Ett exempel på detta ger en förälder till en transtjej:

Jag är väldigt öppen för allting och jag pratar med väldigt många människor, både homo-sexuella och transsexuella, så det är inget nytt för mig, så jag märkte liksom ingenting, så det var mer att konstatera att "jaha den inriktningen valde du", och då blir det inte så konstigt. Jag tror att det är värre om man upprörs av alla människor som är i samhället och tycker någonting om alla för då är det lätt att reagera fel, eller väldigt bra, men jag reagerade inte alls först. (förälder till transtjej)

Föräldern lyfter fram sin oro för hur andras syn kan komma att påverka att barnet blir utsatt:

Jag tycker liksom att personen är det viktigaste. Det som kan störa mig det är mer det här att man klär sig som kvinna och går ut som kvinna fastän man är man och hur samhällets sätt att agera runt det här, hur blir han eller hon utsatt när de åker bussen till [namn på stad], det tycker jag är jobbigare. Men det spelar ingen roll om..., för hade det varit något av de andra barnen hade det varit lika jobbigt om de åker bussen själva, men just att ut-sattheten kan vara större, man måste vara stark för att klara det.

Som exemplet visar beskriver föräldern att barnets identitetsprocess ökar risken att bli utsatt i samhället vilket lyfts fram som ett problem, men för föräldern själv är transidentiteten normaliserad. Föräldern är också stolt över att barnet tagit ansvar för sitt liv och resonerar kring vid vilken ålder det är vanligt att "komma ut" och konstaterar:

Så det Kim [barnet] har gjort är ganska tidigt, de brukar ju inte komma ut med det förrän de är tjugofem eller nåt, man måste vara stark för att våga säga det.

En tolkning av intervjuutdragen ovan är att transidentitetens betydelse tonas ner i det här sättet att förhålla sig och att föräldern menar sig finnas som ett självklart stöd för barnet.

I det vi identifierat som ett nedtonande men stöttande förhållningssätt tycks föräldern beskriva att de gör det enda möjliga, vilket är att stötta sitt barn i sin transidentitet. Det unga vuxna barnet anses i sin tur ha tagit stort ansvar eller det ansvar som det haft förmåga till. Detta tyder i en mening på att barnet blir sedd som en "medmänniska" som i mötet med föräldern bör respekteras; det är självklart att ge barnet stöd utifrån deras förälder-barn-relation. Ansvaret för relationen är oproblematiskt då samtliga framställs som att de gör vad de har kapacitet till. Det unga vuxna barnet kan framstå som mycket ansvarstagande genom det mod det visar i att komma ut med sin transidentitet.

Respekterande och ambivalent

Det tredje identifierade förhållningssättet karakteriseras av å ena sidan ambivalens inför det unga vuxna barnets transidentitet men samtidigt respekt för barnet. I ett exempel nedan är föräldrarnas försök till att stötta synligt, exempelvis genom att barnets könsidentitet bekräftas. Samtidigt uttrycks en känsla av förlust, en reservation och en svårighet att fullt ut ta in förändringen. Föräldern beskriver sin egen process och de hänsynstaganden föräldern menar sig göra:

Ja det är det faktiskt, och ska jag vara riktigt ärlig så har jag fortfarande det, jag vet inte, jag kan inte frigöra mig från att jag faktiskt hade en son i sju-tton arton år. Det är ju inte eh och fullt ut så ser jag inte henne som en flicka då. /.../ Fast det är ingenting jag säger. Jag vet inte riktigt hur jag ska beskriva det, men jag ser ju någonstans att det är min pojke där inne någonstans. Jag reflekterar ju över det men jag kan inte, om jag jämför med hur jag ser det med mina andra två flickor som jag har som är yngre, de är ju flickor då. (förälder till transtjeje)

Föräldrarnas ambivalens framträder i förhållande till barnets könsstillhörighet och könsuttryck samt till sin egen förmåga att visa respekt för barnet. Vidare säger föräldern följande, som ytterligare är ett exempel på ett både respekterande och ambivalent synsätt:

Men Tina har ju aldrig varit riktigt grabbig sådär då, men nu då, det blir aldrig riktigt samma som, och jag vet inte, det tror jag aldrig att det blir heller även om det också är sånt som jag inte vill tala om för någon annan, utan vi försöker ju hålla uppe det och bekräfta henne på hennes feminina sidor och sådär, och säga att hon är söt och sådär och att hon är fin i håret.

Ett annat exempel visar hur transidentiteten ses som svår att förhålla sig till. I det här fallet är det inte ett ifrågasättande utan transidentiteten är snarare ett faktum att förhålla sig till. I följande utdrag framträder positiva sidor av barnets process samtidigt som föräldern beskriver hur det varit påfrestande för både sig själv och för övriga familjen:

Ja någon som nästan jag vet inte vad man ska, men lurad på eller, men det låter så, jag menar ju inte så elakt som det låter men att man har levt ett familjeliv som egentligen inte har funnits eller ett syskon som inte var det syskon som syrran trodde och jag menar allt det där då, det har handlat för mig då väldigt mycket om syskonrelationen, den har varit, jag var väldigt bekymrad hur vi skulle hantera det gentemot lillasyster och sådär/.../. Jag tog väl honom på väldigt allvar, han ingav väl förtroende så att vi körde på. Sen hakade det sig då det här med lillasyster, det var väl det, annars har vi väl inte bromsat honom. Men att man ändå blev så pass berörd själv också fastän man bestämde sig för att handla och ändå hade förtroende för sitt barn, men att man på något sätt också, man ville skydda sitt andra barn från det här man själv hade gått igenom, jag vet inte. (förälder till transkille)

Oron över syskonet indikerar att det ligger något problematiskt och svårt i relationerna, vilket föräldern tycks ha försökt ta ansvar för. Att respektera inbegriper här ett hänsynstagande men också ambivalens inför transidentiteten och hur den påverkar övriga relationer i familjen. Föräldrarna försöker förstå och bekräfta barnets transidentitet, och se till barnet som "medmänniska" men de upplever att det på många sätt är svårt.

Föräldrarna tycks uppleva att barnets transidentitet har varit svår att hantera för familjen och att barnet har krävt mycket av sin omgivning. Föräldrarna indikerar att det inte går att kräva att någon, inte ens en förälder, på ett lätt sätt ska kunna tänka nytt kring kön. Föräldrarnas process gör dock att de lär sig att förstå sitt barn och agera på ett sätt som är i konflikt med barnets egen upplevelse och identifikation.

Diskussion

De tre förhållningssätt vi identifierat inrymmer dubbla och skilda innebörder. Som beskyddare visar föräldern ett tvivel på barnets förmåga att själv ta ansvar för sitt liv. Som stöttande tonar föräldern ner betydelsen av könsidentiteten. Som respekterande visar föräldern på en känslomässig kluvenhet. Dessa förhållningssätt går alla att tolka som uttryck för omsorg, men tyder också på ambivalens.

Uttalanden inom vissa förhållningssätt tyder på att barnet uppfattas som modigt och ansvarstagande genom att våga vara "sann" mot sig själv. Andra studier lyfter fram detta som en av de positiva innebörder det kan ha att som förälder erfara sitt barns transidentitet (Ben-Ari 1995). Andra uttalanden kan tolkas som att barnens transidentitet inte "fäster" på familjen utan snarare ses som ett uttryck för ungas växande (Trondman 1999; Arnett 2004) och att transidentiteten utgör en del av andra diagnoser, exempelvis ADHD. Detta kan också ses i ljuset av den marginaliserade position transidentiteter ges i vårt samhälle. Av vikt att beakta är också att föräldrarnas möjliga sätt att uttrycka sig förhåller sig till den samhälleliga kontext som förelåg vid intervjuernas genomförande. Det förändrade talet om transpersoner, personliga pronomen som *hen* och transpersoners ökade synlighet skulle kunna generera andra berättelser.

Vad antyder de olika förhållningssätten om barnens aktörskap och makt i familjen? Som tematiseringen visar tycks barnets transidentitet ha en tendens att inte alltid få så stor betydelse. Det unga vuxna barnet ges som transidentifierad i vissa fall en svag position, något som också stöds i studier som empiriskt undersökt ungas egna upplevelser (Grossman, D'Augelli, & Salter 2006; D'Augelli, Howell & Hubbard 2006; Darj, Nathorst-Böös & Summanen 2010). De olika förhållningssätten handlar inte enbart om hur de unga vuxna barnen positioneras utan också hur föräldrarna ser sig tvungna att förhålla sig till sina barns sätt att uttrycka sig genom exempelvis val av kläder, yrkande på namn och bemötande. En aktör som tycks vara högst väsentlig för det unga vuxna barnets aktörskap är psykiatrin (se Bremer 2011). Förutom att tillgången till utredning, dess utfall och det institutionella bemötandet är av avgörande betydelse för den unga

vuxnas process, blir den också det för föräldern. Den unga vuxna har i samverkan med sjukvården agerat och tagit makt över sin egen situation, vilket påverkar förälder-barnrelationen. Här kan vi anta att det vuxna barnets ålder och levnadsvillkor spelar in då det exempelvis är svårare att bryta en relation om man fortfarande bor hemma, men också vilken tillgång till vård och juridiska åtgärder det finns. Barnen är ju unga vuxna och föräldraskapets makt kan tänkas avta oavsett transidentiteten. Relationen mellan föräldrar och det unga vuxna barnet verkar i vissa fall kunna bli mer intensiv och föräldern behövs ännu mer, men i andra fall blir föräldrarnas inflytande begränsat och föräldern kan uppleva sig som avskild på ett önskat sätt.

För att kunna upprätthålla relationen tycks det krävas att föräldern i någon mån förhåller sig till det unga vuxna barnets "nukön" (Bergström 2007). Förändringen, som transidentiteten kan betraktas som, kan framställas som en "vinst", som "oproblematiserande" eller som en "förlust". Ibland blir relationen svår att upprätthålla, till exempel om föräldern förhåller sig tvivlande till transidentiteten. I de fallen sker en mer konkret förlust, och relationen kan brytas. Förlusten uttrycks bland annat genom föräldrarnas könskodade minnen av sitt barn och "nukönet" utmanar tidigare framtidsbilder, vilket kan kräva att föräldern lär sig nya sätt att se på relationen, sitt unga vuxna barn, sin familj och sig själv.

Vi har med denna studie bidragit till kunskapsutveckling om identitetsformande hos föräldrar i nära relationer och visat på delar av komplexiteten i familjerelationer när transidentitet är i fråga. Relationen är här beskriven ur föräldraperspektiv, vilket är en viktig aspekt men studien begränsar därmed vem som får komma till tals. I likhet med Held (1993) vill vi uppmärksamma att det som uppfattas som omsorgsfullt av den ene mycket väl kan uppfattas på andra sätt av den andre. Till exempel kan föräldrar ge uttryck för att det mest omsorgsfulla är att försöka förändra barnets identifikation vilket samtidigt kan vara förtryckande. Utifrån detta ställer vi oss frågan om det är så att unga vuxnas transidentiteter inte utmanar familjens normalitet på sådant sätt som studier om föräldrars genusuttryck indikerar (se t.ex. Zetterqvist Nelson 2010, Lev 2010, Hicks 2011)?

Relationer förändras över tid och hur lång tid föräldern haft vetskap om barnets transidentitet kan antas ha betydelse. En fråga att ta med sig till fortsatt forskning är hur föräldrar upplever de faser som relationen kan tänkas genomgå och närmare undersöka betydelsen av tid för föräldrars förhållningssätt när transidentitet är en fråga. Av vikt är även att undersöka hur vuxna transidentifierade barn berättar om relationer till sina föräldrar.

Referenser

- Arnett, Jeffrey J. (2004) *Emerging adulthood: the winding road from the late teens through the twenties*. Oxford: Oxford University Press.
- Ben-Ari, Adital (1995) The discovery that an offspring is gay: Parents', gay men's, and lesbians' perspectives. *Journal of Homosexuality*, 30 (1): 89–112.
- Bergström, Helena (2007) *Kön och förändring: kontinuitet och normalitet i anhörigas relationer till transsexuella*. Avhandling, Stockholm: Stockholms universitet, Pedagogiska institutionen.

- Bertone, Chiara & Pallotta-Chiarolli, Maria (2014) Putting Families of Origin into the Queer Picture: Introducing This Special Issue, *Journal of GLBT Family Studies*, 10 (1–2): 1–14.
- Boxer, Andrew M., Cook, Judith A. & Herdt, Gilbert (1991) Double jeopardy: Identity transitions and parent-child relations among gay and lesbian youth. I: Karl A Pillemer & Kathleen McCartney (red.) *Parent-Child Relations Throughout Life*. (s. 59–92). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Bremer, Signe (2011) *Kroppslinjer. Kön, transsexualism och kropp i berättelser om könskorrigering*. Göteborg, Stockholm: Makadam Förlag.
- Brill, Stephanie & Pepper, Rachel (2008) *The transgender child: A handbook for families and professionals*. San Francisco: CA Cleis Press.
- Butler, Judith (1990) *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. London/New York: Routledge.
- Darj, Frida, Nathorst-Böös, Hedvig & Summanen, Edward (2010) "Är du kille eller tjej?" – En intervjustudie om unga transpersoners livsvillkor. RFSL.
- Emerson, Shirley (1996) Stages of adjustment in family members of transgender individuals. *Journal of Family Psychology*, 7 (3): 1–12.
- Engdahl, Ulrica (2010) *Att vara som/den en är – En etisk diskussion om begreppen rättvisa, erkännande och identitet i en trans*kontext*. Avhandling, Linköping: Linköpings universitet, Tema genus.
- Gabb, Jacqui (2008) *Researching Intimacy in Families*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Gonzalez, Kirsten, Rostosky, Sharon, Odom, Robert & Riggle, Ellen (2013) The Positive Aspects of Being the Parent of an LGBTQ Child. *Family Process*, 52 (2): 325–337.
- Grafsky, Erica L. (2014) Becoming the parent of a GLB son or daughter. *Journal of GLBT Family Studies*, 10 (1–2): 36–57.
- Granucci Lesser, Joan (1999) When your son becomes your daughter: A mother's adjustment to a transgender child. *Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services*, 80 (2): 182–189.
- Green, Richard (1998) Transsexuals's children [Electronic version]. *The international Journal of Transgenderism*, 2 (4).
- Grossman, Arnold, D'Augelli, Anthony & Salter, Nickolas (2006) Male-to-female transgender youth gender expression milestones, gender atypicality, victimization, and parents' responses. *Journal of GLBT Family Studies*, 2 (1): 71–92.
- Grossman, Arnold, D'Augelli, Anthony, Howell, Jarrett & Hubbard, Stephen (2006) Parents' reactions to transgender youths' gender nonconforming expression and identity. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 18 (1): 3–16.
- Halldén, Gunilla (1992) *Föräldrars tankar om barn*. Stockholm: Carlssons förlag.
- Halldén, Gunilla (2007) *Den moderna barndomen och barns vardagsliv*. Stockholm: Carlssons förlag.
- Held, Virginia (1993) *Feminist Morality: Transforming Culture, Society, and Politics*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hicks, Stephen (2011) *Lesbian, Gay and Queer Parenting. Families, intimacies, genealogies*. Palgrave Macmillan Studies in Family & Intimate Life. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Hines, Sally (2006) Intimate Transitions: Transgender Practices of Partnering and Parenting. *Sociology*, 40 (2): 353–371.
- Hollway, Wendy & Jefferson, Tony (2013) *Doing qualitative research differently: a psychosocial approach*. 2nd ed. Los Angeles SAGE.
- Hydén, Lars-Christer (2005) Medicine and narrative. I: David Herman, Manfred Jahn & Marie-Laure Ryan (red.) *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory* (ss. 293–297). New York: Routledge.
- Israel, Gianna (2006) Translove: transgender persons and their families. I: Jerry J. Bigner (red.) *An Introduction to GLBT Family Studies*. New York: Haworth Press.

- Jackson, Debra & Mannix, Judy (2004) Giving voice to the burden of blame: a feminist study of mothers' experiences of mother blaming. *International Journal of Nursing Practice*, 10 (4): 150–158.
- Jamieson, Lynn (1998) *Intimacy: Personal Relationships in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press.
- Jamieson, Lynn, Simpson, Roona & Lewis, Ruth (red.) (2011) *Researching families and relationships: reflections on process*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Johansson, Eva (2003) Att närma sig barns perspektiv. Forskares och pedagogers möten med barns perspektiv. *Pedagogisk Forskning i Sverige* 2003, 8 (1–2): 42–57.
- Johnson, Jeffrey. L. & Best, Amy (2012) Radical Normals: The Moral Career of Straight Parents as Public Advocates for Their Gay Children. *Symbolic Interaction*, 35 (3): 321–339.
- Johnson, Susan L. & Benson, Kristen E. (2014) "It's Always the Mother's Fault": Secondary Stigma of Mothering a Transgender Child. *Journal of GLBT Family Studies*, 10 (1–2): 124–144.
- Kroon, Ann (2007) *FE/MALE asymmetries of gender and sexuality*. Avhandling, Uppsala: Uppsala universitet, Sociologiska institutionen.
- Lev, Arlene Istar (2010) A Review of "Gay and lesbian parents and their children: Research on the family life cycle; Who's your daddy? And other writings on queer parenting; Becoming parent: Lesbians, gay men, and family". *Journal of GLBT Family Studies*, 6 (3): 341–348.
- Mayock, Paula, Bryan, Audrey, Carr, Nicola & Kitching, Karl (2008) *Supporting LGBT lives: A study of the mental health and well-being of lesbian, gay, bisexual, and transgender people*. [Online]. Available from: <http://www.thehealthwell.info/node/463210> [Hämtad: 31 januari 2015].
- Menvielle, Edgardo J. & Tuerk, Catherine (2002) A support group for parents of gendernonconforming boys. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 41 (8): 1010–1013.
- Norwood, Kristen (2012) Transitioning Meanings? Family Members' Communication Struggles Surrounding Transgender Identity. *Journal of Family Communication*, 12 (1): 75–92.
- Ribbens McCarthy, Jane & Edwards, Rosalind (2011) *Key concepts in family studies*. Los Angeles SAGE.
- Riessman, Catherine Kohler (2001) Analysis of Personal Narratives. I: Jaber Gubrium & James Holstein (red.) *Handbook of Interview Research*. London: SAGE.
- Ruddick, Sara (1990) *Maternal thinking: towards a politics of peace*. London: Women's Press.
- Ryan, Maura (2009) Beyond Thomas Beatie: Transmen and the New Parenthood. I: Rachel Epstein (red.) *Who's Your Daddy? And Other Writings on Queer Parenting*. Toronto, Ontario: Sumach Press.
- Sevenhuijsen, Selma (2003) The place of care: the relevance of the feminist ethic of care for social policy. *Feminist theory*, 4 (2): 179–197.
- Trondman, Mats (1999) *Kultursociologi i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Ungdomsstyrelsens skrifter 2005:10 *Fokus05 – en analys av ungas etablering och egen försörjning*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen
- Wren, Bernadette (2002) 'I Can Accept My Child is Transsexual but if I Ever See Him in a Dress I'll Hit Him': Dilemmas in Parenting a Transgendered Adolescent. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 7 (3): 377–397.
- Zetterqvist Nelson, Karin (2006) Att vara pappa i homofamiljer – berättelser om barn, mammor och familjeliv. *Socialvetenskaplig Tidskrift*, 13 (1): 66–86.
- Zetterqvist Nelson, Karin (2010) *Regnbågsfamiljer som en utmaning av föräldraskapets genus. Barnets familjer ur barnkulturella perspektiv*. Stockholm: Stockholm universitet, Centrum för barnkultur-forskning.